

ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم از نوع ایرانی-اسلامی

A Curriculum Model for Realization of the Fourth-Generation Iranian-Islamic University Mission

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۲/۱۱/۹، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۲۵

I.Zamaniyan, Dr.M.R.Yousefzadeh
Choosari, Dr.A.S.Khakbaz

عیسی زمانیان^۱، محمدرضا یوسف زاده چوسری^{۲*}،

عظیمه سادات خاکباز^۳

Abstract: This research has been done with the aim of providing a curriculum model to fulfill the mission of the fourth-generation university with a qualitative approach and basic method. The sample for the study was selected based on the criterion sampling method and based on the rule of reaching the saturation limit in qualitative research, with the presence of 13 experts in the field of higher education curriculum. The research tool was a semi-structured interview. The coding method was used to analyze the data and the validity of the data was determined through the review of the members and the external auditor. The results showed that the philosophical foundations of the curriculum model are Islamic realism, pragmatism, neo-pragmatism and phenomenology, the main theory supporting social reconstruction and selective theories included special competencies, complexity, neo-conceptualism and progressivism. Following these findings, a total of 140 category were extracted for the curriculum elements, CVR was used to determine the validity of the model and its rate was calculated as 93.92 percent. In general, it can be said that in order to revise the curricula in order to answer and address the obvious and hidden problems of the society, presenting a curriculum model based on social responsibility can be a way forward.

Keywords: curriculum model, fourth generation university, social responsibility

چکیده: این پژوهش باهدف ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم با رویکرد کیفی و روش پایه انجام شده است. نمونه مورد مطالعه بر اساس روش نمونه‌گیری از نوع ملاکی و بر اساس قاعده رسیدن به حد اشباع در تحقیق کیفی، با حضور ۱۳ نفر از صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی آموزش عالی صورت‌گرفت. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری استفاده شد. اعتبار داده‌ها از طریق بازبینی اعضاء و ممیز خارجی تعیین گردید. نتایج نشان داد، مبانی فلسفی الگو برنامه درسی رئالیسم اسلامی، عمل‌گرایی، نوع‌م‌گرایی و پدیدارشناسی، نظریه اصلی پشتیبان بازسازی-اجتماعی و نظریه‌های گزینشی شامل شایستگی‌های خاص، پیچیدگی، نومفهوم‌گرایی و پیشرفت‌گرایی است. به دنبال این یافته‌ها برای عناصر برنامه درسی در مجموع ۱۴۰ مقوله استخراج گردید، برای تعیین اعتبار مدل از CVR استفاده شد و میزان آن ۹۳.۹۲ درصد محاسبه گردید. به‌طور کلی می‌توان گفت جهت بازنگری برنامه درسی‌های در جهت پاسخ‌گویی و رسیدگی به مشکلات آشکار و پنهان جامعه، ارائه الگوی برنامه درسی مبتنی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌تواند راهگشا باشد.

کلمات کلیدی: الگوی برنامه درسی، دانشگاه نسل چهارم، مسئولیت‌پذیری اجتماعی

^۱ . دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان،

ایران. Esa_zam@yahoo.com

^۲ . استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول).

nimrooz@basu.ac.ir

^۳ استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

khakbaz@basu.ac.ir

مقدمه

جهان امروز بر پایه دانش و توسعه روز افزون آگاهی اجتماعی در قبال مسئولیت‌پذیری دانشگاه‌ها در حال شکل‌گیری است (Habibi, vazifa Dost & Jafari, 2015). از این‌رو، از دانشگاه انتظار می‌رود که در رفع و کاهش نیازها و خلاءهای فرهنگی و اجتماعی هم‌پای تولید علم و دانش در سطح جامعه حضوری فعال داشته باشد، چرا که نقش آموزش و تربیت نیروی بازار کار و اقتصاد محور را می‌توان به مراکز صرفاً تخصصی و فنی و حرفه‌ای واگذار نمود، لذا دانشگاه‌ها مأموریت دارند انسان‌های فرهیخته با توانایی حل مشکلاتی همچون فقر، نابرابری، آلودگی‌های زیست محیطی، آسیب‌های اجتماعی، کیفیت زندگی، تعادل اقتصادی و توزیع ثروت بر اساس عدالت، تربیت کنند (Lukovics & Zuti, 2017).

در ادبیات آموزش عالی طبقه بندی‌های مختلف از نسل‌های دانشگاهی به عمل آمده است. بر اساس متداول ترین طبقه بندی ها، دانشگاه ها به چهار نسل تقسیم شده‌اند. نسل اول دانشگاه‌ها، بر محور آموزش و تربیت شهروندان دیوان سالار طراحی شده بود (Hatami, 2021) نیاز به پژوهش همراه با آموزش با کیفیت، به پیدایش دانشگاه‌های نسل دوم انجامید. براساس این طبقه بندی، تقاضا برای استفاده و کاربرد یافته‌های پژوهشی در جامعه در کنار نوآوری و کارآفرینی، دانشگاه نسل سوم را به وجود آورد. در نهایت، بین‌المللی شدن، سبب شد که دانشگاه‌های نسل چهارم باهدف حضور فعال در جامعه شکل بگیرند (Rahmani, 2018).

از دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی تعاریف مختلفی ارائه شده است. در همین زمینه Hung, Huang, Wang, Li & Ho (2022) مسئولیت اجتماعی را افزایش توسعه آموزشی و تأثیر دانشگاه بر جامعه تعریف می‌نمایند. در تعریفی دیگر، مسئولیت اجتماعی دانشگاه به روش‌هایی اشاره دارد که دانشگاه‌ها به رفاه اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی جوامع خود رسیدگی می‌کند (Meikle & Morris, 2022). مسئولیت اجتماعی دانشگاه، مجموعه‌ای از تصمیمات اتخاذ شده توسط مدیریت ارشد دانشگاه‌ست که به دنبال خیر عمومی از طریق مشارکت اساتید، دانشجویان، کارکنان اداری و شرکای کلیدی در جامعه می‌باشد (Huacani Flores, 2022). Coelho, & Meneze (2020) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را بهبود نگرش، رفتارهای اخلاقی، انجام پژوهش و نوآوری‌های مسئولانه می‌دانند که می‌تواند زندگی با کیفیت و پایداری را برای جامعه فراهم نماید. Vallaeys, Oliveira, Crissien, Solano & Suarez (2022) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را یک سیاست مدیریت دانشگاه می‌دانند، که قلمرو سنتی طرح تعامل اجتماعی را باز تعریف کرده و یک رویکرد مراقبت جهانی را برای تأثیرات اداری و دانشگاهی در تمام فرآیندهای دانشگاهی معرفی می‌نماید. از دیدگاه Alzyoud & Bani-Hani (2015) مسئولیت اجتماعی دانشگاه به‌طور فزاینده‌ای به عنوان مفهوم و فعالیتی مترقی شناخته می‌شود که به دانشگاه‌ها در دستیابی به توسعه پایدار و رقابت‌پذیری کمک می‌کند.

ویژگی‌های این نسل از دانشگاه را می‌توان تولید خیر عمومی و رفاه اجتماعی از طریق علم ورزشی، علم آموزی و دانش‌پژوهی برای کلیه افراد جامعه، توسعه سرمایه‌های فکری، ارتباطی و اجتماعی جامعه محلی، منطقه‌ای و ملی و رهبری جامعه برای انتقال سبک پایدار زندگی، مشارکت در کاهش اثرات منفی محیطی، اقتصادی، روانی، اجتماعی و بهداشتی بحران‌ها و مشکلات پیش آمده برای جامعه (Farastkhah, 2017)، پاسخ‌گویی، شفافیت، رفتار اخلاقی، رعایت حاکمیت قانون، رعایت حقوق بشر^۵ برشمرده (Chen, Nasongkhla, & Donaldson, 2015).

(Barnett, & Caote 2005) بر این باورند که برنامه درسی به عنوان درگیر شدن در مسائل واقعی می‌تواند برای مواجهه با چالش‌های دنیای معاصر مؤثر باشند. به‌طور فزاینده‌ای، دانشگاه‌ها هم اکنون از دانشجویان می‌خواهند تا در فعالیتهای جامعه محلی درگیر شوند. چنین فعالیتهایی می‌تواند به دانشجویان فرصت لازم را جهت به کارگیری دانش، درک و فهم بدست آمده از دروس نظری را بدهد (Fathi Vajargah, Musapour & Yadgarzadeh, 2014) تحقق دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، به کیفیت برنامه درسی بستگی دارد. این برنامه از شکلی گسترده، پرمایه و درهم تنیده از بودن و فهمیدن در وضعیتی سیال دفاع می‌کند. این برنامه متشکل از بوم نظام‌های مختلف (بوم شناسی معرفت، بوم شناسی نهادهای اجتماعی، بوم شناسی اقتصادی، اشخاص، یادگیری، فرهنگ و زیست محیط طبیعی) است (Barnett, 2018). این برنامه درسی، پیش‌رونده است و دانشجویان را برای رویارویی سازنده با محیط‌های ناآشنا، مبهم و پیچیده آماده می‌سازد (Barnett, 2007).

برخی از پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش عبارت‌اند از: (Sepehri, LiaqatDar & Esfijani 2020) در پژوهشی به شناسایی نشانگرهای هدف‌های برنامه درسی دانشگاه چهارم در آموزش عالی ایران پرداختند، نتایج نشان داد که مهم‌ترین شاخص‌های اهداف در برنامه درسی دانشگاه نسل چهارم عبارتند از: تعامل و مشارکت کارآفرینان در فرآیند تدوین اهداف، توجه به خود اشتغالی و کارآفرینی دانشجویان در تدوین اهداف بر مبنای استانداردها و شایستگی‌های بین‌المللی دانشگاه‌های نسل چهارم، کاربست آموزه‌های بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای در تدوین اهداف، بهره‌گیری از دیدگاه‌های نوآورانه و دانش نوین، کاربست رویکرد آینده‌پژوهانه و توجه به پاسخ‌گویی اجتماعی در تدوین هدف‌های برنامه درسی. در پژوهشی دیگر، (Sepehri, LiaqatDar & Esfijani 2019) به شناسایی رویکردها و روش‌های یاددهی-یادگیری در

1Accountability

2Transparency

3Ethical Behavior

4Respect for the rule of law

5Respect for international norms of behavior

دانشگاه‌های نسل‌چهارم از منظر اعضای هیات علمی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که مهم‌ترین رویکردها و روش‌های یاددهی-یادگیری در برنامه درسی دانشگاه نسل‌چهارم عبارتند از: رویکرد مبتنی بر عمل، شبیه‌سازی شده، یادگیری مشارکتی، آموزش همتایان، یادگیری اکتشافی، یادگیری خود‌هدایت‌شده و خود‌راهبر. (Marvti, Fatahi & Vahidnia 2012) در پژوهشی به بررسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر و چشم‌انداز آن در آموزه‌های دینی پرداخت‌اند. نتایج نشان داد که جریان تعلیم و تربیت در دانشگاه مسئولیت‌پذیر به گونه‌ای است که هر فردی در مسیر آن قرار گیرد، متصف به صفات دانایی، توانایی، نیکویی و زیبایی می‌شود. (Hung et al 2022) پژوهشی با هدف توسعه و اعتبار سنجی مقیاس مبتنی بر سواد ارتقای سلامت برای دانشجویان دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی انجام داده‌اند، نتایج از تأیید ساختار چهار عاملی (رشد شخصیتی، مسئولیت شهروندی، تعامل اجتماعی و رشد فکری) با ۲۲ گویه برای ارتقای سلامت دانشجویان دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی حکایت دارد. (Bokhari 2017) در پژوهشی با عنوان مسئولیت اجتماعی دانشگاه برای توسعه پایدار: یک چارچوب مفهومی نشان داد که بین نقش مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها و توسعه پایدار رابطه تنگاتنگی وجود دارد و نقش دانشگاه‌ها تقویت این رابطه است. (Vallaey & Ivarez Rodrguez 2019) در پژوهشی با عنوان به سوی یک تعریف آمریکای لاتینی از مسئولیت اجتماعی دانشگاه، نزدیک به ترجیحات مفهومی دانشجویان دانشگاه نشان داد که اولاً تأکید بر رویکرد خیرخواهانه در میان دانشگاهیان کاهش یافته و ثانیاً دیدگاه مشارکت در توسعه محلی، منطقه و ملی در کنار سایر بازیگران و رویکرد برگرفته از استاندارد ایزو ۲۶۰۰ که مسئولیت اجتماعی را به عنوان مدیریت تأثیر سازمانی تعریف می‌کند در اولویت قرار دارد. (Shaari, Sarip, Rajab, & Zakaria 2018) در پژوهشی تحت عنوان نقش مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌های مالزی در تربیت شهروند شایسته که در کشور مالزی انجام دادند دریافتند که دانشگاه با امکانات و خدمات‌دهی مناسبی که می‌تواند به جامعه ارائه دهد، در تربیت شهروند خوب و شایسته در کشور مالزی مؤثر بوده است. (Alzyoud & Bani-Hani 2015) در پژوهشی با عنوان مسئولیت اجتماعی در مؤسسات آموزش عالی، به بررسی چگونگی دستیابی دانشگاه‌ها به توسعه پایدار و رقابت‌پذیری پرداختند که نتایج آن نشان داد توجه به مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌ها به دانشجویان در مواجهه با تغییرات سریع محیطی و چالش‌ها کمک می‌کند.

مباحث نظری و تجارب مؤسسات آموزش عالی، نشان از آن دارد که جنبش جهانی مسئولیت اجتماعی دانشگاه با راهبردها و چشم‌انداز تقریباً مشترک و رویکردها و زمینه‌های متنوع به‌طور روز افزون در حال ترقی است (Wigmore, Ruiz, & Fernández, 2020). مطالعات نشان می‌دهند، دانشگاه‌ها زمانی که درصدد پاسخ‌گویی به نیازهای اجتماعی برآمدند رونق گرفتند و هر زمان که فارغ از دغدغه‌های اجتماعی بوده‌اند تنزل یافته‌اند (Shek & Shek).

ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت...

Hollister, 2017). مطابق اظهارات (Altbach, Reisberg & Rumbley, 2009) ایده آموزش عالی به عنوان یک خیر عمومی به طور کلی امری مهم به شمار می‌رود که باید حمایت شود، چرا که این وجه آموزش عالی، در مشغله‌های درآمدزایی و کسب اعتبار مغفول می‌ماند. به علاوه، تا آنجا که به مسئله پاسخ‌گویی مربوط است، تثبیت آموزش عالی به عنوان یک خیر عمومی می‌تواند تحقق بخش مسئولیت اجتماعی مورد انتظار در دانشگاه باشد. با تحقق مأموریت اجتماعی دانشگاه‌ها از طریق آموزش، پژوهش و خدمات می‌توان به حل معضلات اجتماعی و توسعه اجتماعی و جهانی کمک کرد. بسیاری از پژوهشگران در تبدیل پژوهش به محصول کارآمدند اما به نسبت، بیشتر پژوهشگران تلاشی برای حل مسائل جامعه از خود بروز نمی‌دهند؛ بنابراین، مفهوم خیر عمومی و بحث در زمینه نقش آموزش عالی در جوامع معاصر بیش از پیش لازم و ضروری است (Basken, 2016). اما این مفهوم، در دانشگاه‌های ایران ظهوری ندارد، به عبارت دیگر، دانشگاه‌های ایرانی در طیف توسعه دانشگاه مدنی در مواردی در دوره جنینی و در نمونه‌هایی در حال ورود به مرحله پایداری قرار دارند، چرا که اهتمام دانشگاه‌ها هنوز بر آموزش و پژوهش به شیوه سنتی است، استراتژی مشخصی برای مسئولیت اجتماعی وجود ندارد یا به فعالیت فردی بستگی دارد که گاه به کشمکش نهاد و فرد منتهی می‌شود (Baradaran, 2019, haghir, Nourshahi & Roshan).

ارائه یک الگو برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم از طریق برنامه درسی می‌تواند کارکردهای مطلوب و فراوانی برای نظام آموزش عالی و جامعه در پی داشته باشد که از آن جمله می‌توان به، غنا بخشیدن به فقر تئوریک و فراهم آوردن مبانی محکم در حوزه مربوطه (Yusefzadeh, 2019)، تربیت شهروندانی مسئول (Chile & Black, 2015). رفع آسیب‌های جدی در بازنگری ضعیف برنامه‌های درسی، بهبود کارایی دانشگاه، تولید خیر عمومی و رفاه اجتماعی برای نوع بشر، نوآوری در جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، توجه به واقعیت‌های جهان در برنامه درسی، اشاره کرد (Barnett, 2018). عدم ارائه این الگو می‌تواند مشکلاتی مانند انزوا و در خود فرو رفتن دانشگاه، عدم پیوند کافی بین دانشگاه و جامعه، عدم آموزش تعهد دانشجویان به جامعه و افراد نیازمند (Terán & Torres, 2020)، عدم برقراری ارتباط بین نظر و عمل در برنامه درسی را در پی داشته باشد (Barnett, 2018). به طور کلی از مهم‌ترین ضرورت‌های انجام پژوهش، فقدان الگوی برنامه درسی جامع پیرامون موضوع، دانش پراکنده و فقدان دانش منسجم و یکپارچه پیرامون موضوع، وجود ابهام در زمینه نقش دانشگاه در مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تبیین مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی و غنا بخشیدن به مبانی نظری و پیشینه، می‌باشد. با توجه به مباحث مطرح شده، مسئله اصلی پژوهش این است که الگوی مطلوب برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم چیست؟ براین اساس این پژوهش درصدد پاسخ به سؤالات زیر می‌باشد:

سؤال ۱) مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم چیست؟
سؤال ۲) نظریه پشتیبان الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم چیست؟
سؤال ۳) ماهیت و ویژگی‌های عناصر ده گانه برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی باید چگونه باشد؟

سؤال ۴) تا چه میزان الگوی تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم از اعتبار لازم برخوردار است؟

روش پژوهش

رویکرد پژوهش کیفی و روش پایه^۱ است. رایج‌ترین نوع پژوهش کیفی در رشته‌های کاربردی نظیر تعلیم و تربیت، اداری، بهداشت، خدمات اجتماعی، مشاوره، تجارت و غیره، روش پایه است، در این مورد، پژوهشگران مشخص نمی‌کنند که کارشان در ردیف کدامیک از مقولات مطالعه کیفی (اعم از پدیدار شناسی، نظریه داده‌بنیاد، مطالعه موردی، تحلیل روایتی یا قوم-نگاری) است، و هدف کلی عبارت است فهمیدن چگونگی درک مردم از زندگی و تجربه‌های خود، اگر چه این فهمیدن مشخصه تمامی پژوهش‌های کیفی است، اما انواع دیگر مطالعات کیفی یک بعد اضافی هم دارند. مثلاً مطالعه پدیدارشناسی به دنبال فهمیدن جوهره و ساخت زیربنایی پدیده مورد نظر است (Merriam & Tisdell, 2018). مشارکت کنندگان ۵۸ نفر از صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی آموزش عالی در سطح کشور بودند. ۱۳ نفر از این متخصصان به روش نمونه‌گیری ملاکی (برخورداری از دانش موضوعی و تجربی در زمینه برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی و برنامه‌های درسی علوم انسانی) و بر اساس قاعده رسیدن به حد اشباح در تحقیقات کیفی به شرح جدول شماره (۱) به عنوان نمونه انتخاب گردیدند.

جدول ۱- مشخصات جمعیت شناختی مشارکت کنندگان

کد شرکت کننده	جنسیت	سابقه کار	مدرک	رشته	دانشگاه محل خدمت
۱	مرد	۱۵	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	تهران
۲	بانو	۲۰	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	علامه طباطبائی
۳	مرد	۲۵	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	علامه طباطبائی
۴	مرد	۲۳	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	کردستان
۵	مرد	۱۸	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	خوارزمی
۶	مرد	۱۲	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	علامه طباطبائی
۷	مرد	۱۲	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	خوارزمی
۸	مرد	۱۳	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	لرستان
۹	بانو	۱۲	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	تهران
۱۰	بانو	۱۶	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	اصفهان

بهبشتی	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	۶	مرد	۱۱
رجایی	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	۱۱	بانو	۱۲
مازندران	برنامه‌ریزی درسی	دکتری	۲۱	مرد	۱۳

داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه فردی نیمه ساختاریافته جمع آوری شده است و با هریک از مصاحبه شونده‌گان به صورت جداگانه مصاحبه به عمل آمد. این مصاحبه‌ها به صورت حضوری و غیر حضوری انجام شده و در موارد ضروری پژوهشگر توضیحات لازم را درباره سؤالات ارائه می‌نمود. هر مصاحبه حدود ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از کدگذاری و برای تعیین اعتبار الگو از روش CVR استفاده شد.

یافته‌ها

مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

برای انتخاب مبانی فلسفی مدل برنامه درسی دانشگاه نسل چهارم با صاحب‌نظران برنامه درسی آموزش عالی که دارای دانش موضوعی و تجربی در زمینه برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی بوده، مصاحبه صورت گرفت. تجزیه و تحلیل مصاحبه نشان داد که از نظر این صاحب‌نظران مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی با تأکید بر علوم انسانی باید به مواردی همچون، وجود ارزش‌های ثابت و متغیر، وجود واقعیت خارج از ذهن، قابل شناخت بودن معرفت با تأکید بر عقل، تأکید بر تعامل با جامعه در راستای پاسخ‌گویی به نیازهای اجتماع، تأکید بر رشد همه‌جانبه فراگیران و تأکید بر اینکه انسان همواره در حال شدن است، تأکید بر آموزش حل مسئله، تأکید روی تغییر، تأکید بر ارتباط برنامه درسی با زندگی واقعی، تأکید روی فراهم آوردن تجربه و آزمایش در طی فرآیند یاددهی-یادگیری، تأکید به زبان و فرهنگ، تأکید بر حساسیت نسبت به مسائل جامعه، تأکید بر بازآفرینی دائمی خویشتن و تأکید بر پرورش روحیه انتقادی علمی، تأکید بر زمینه‌گرایی، تأکید بر کاربردی بودن تعلیم و تربیت، تأکید بر خلق اندیشه نو و خلاقانه از طرف استاد و دانشجو، تأکید بر تجربه‌زیسته و تأکید بر اجرا و عمل آگاهانه و هوشمندانه، توجه نمایند. براساس این تأکیدات که همراه با مصادیق مصاحبه‌ها در جدول (۲)، بیان شده، مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم (مسئولیت‌پذیر اجتماعی) با تأکید بر علوم انسانی براساس نظر متخصصان، شامل رئالیسم اسلامی (که با اصول و ارزش‌های دینی و مذهبی جامعه ایران نیز سازگار می‌باشد)، عمل‌گرایی، نوع‌عمل‌گرایی و پدیدارشناسی می‌باشد.

جدول ۲- مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

مبانی فلسفی	تأکیدات	مصادیق مصاحبه‌ها
رئیس‌م اسلامي	وجود ارزش‌های ثابت و متغیر	برخی از ارزش‌ها در همه شرایط پایدارتند و برخی دیگر، بنا به مصلحت و شرایط محیطی، دچار تغییر می‌شوند (کد ۲).
	وجود واقعیت خارج از ذهن	معیار شناخت مطابقت با واقعیت خارجی است (کد ۷).
	قابل شناخت بودن معرفت با تأکید بر عقل	عقل توانایی شناخت را دارد، و می‌توان معیار تشخیص حق و باطل قرار گیرد (کد ۶).
	تأکید بر تعامل با جامعه در راستای پاسخگویی به نیازهای اجتماع	انسان موجودی مکلف است و نسبت به تکالیف خود، اصالتاً در برابر خداوند و به تبع آن در برابر دیگران مسئولیت دارد (کد ۳).
	تأکید بر رشد همه جانبه فراگیران	بر پرورش جنبه‌های الهی، معنوی، عقلانی، اجتماعی و اخلاقی فراگیران تأکید دارد (کد ۱۲).
	تأکید بر شدن دائمی انسان	بر خود آفرینی انسان در کلیه مراحل تعلیم و تربیت تأکید دارد (کد ۱۰).
رئیس‌م فرهنگي	تأکید بر آموزش حل مسئله	از روش علمی برای حل مسئله استفاده می‌نمایند (کد ۱۳).
	تأکید روی تغییر	روی تغییر که تنها واقعیت است، تأکید دارد (کد ۱۲).
	تأکید بر ارتباط برنامه درسی با زندگی واقعی	تأکید بر پیوند بین آنچه که در دانشگاه آموخته می‌شود با آنچه در بازار کار و جامعه مورد نیاز است (کد ۸).
رئیس‌م عمل گرایی	تأکید روی فراهم آوردن تجربه و آزمایش در طی فرآیند یاددهی-یادگیری	تأکید بر برنامه درسی مبتنی بر عمل و دارای زمینه اجتماعی دارند (کد ۱۳).
	توجه به زبان و فرهنگ	تأکید بر زبان و نقش آن در تربیت شهروند فکور از آموزه‌های این نظریه می‌باشد (کد ۵).
	تأکید بر حساسیت نسبت به مسائل جامعه	بر جامعه نظارت می‌کند و مرتباً آن را نقد و ارزیابی می‌نماید و در مقام رفع کاستی‌های موجود زندگی جمعی و بهبود وضعیت کنونی تلاش می‌کند (کد ۸).
	تأکید بر بازآفرینی دائمی	تأکید بر این نکته که انسان باید دائماً به بازآفرینی

مبانی فلسفی	تأکیدات	مصادیق مصاحبه‌ها
پدیدارشناسی	خویشتن	خود پردازد (کد ۹).
	تأکید بر پرورش روحیه انتقادی علمی	تأکید بر آموزش تفکر انتقادی در کلیه عرصه‌ها دارند (کد ۱۱).
	زمینه‌گرایی	فلسفه‌های قاره‌ی مانند پدیدارشناسی بر زمینه‌گرایی تأکید دارند (۴).
	تأکید بر کاربردی بودن تعلیم و تربیت	یکی از آموزه‌های اصلی پدیدارشناسی تأکید بر کاربردی بودن تعلیم و تربیت می‌باشد (کد ۷).
	تأکید بر خلق اندیشه خلاقانه استاد و دانشجو	خلق اندیشه‌های نو از طرف دانشجویان از تأکیدات این فلسفه می‌باشد (کد ۱۰).
	تأکید بر تجربه زیسته	درک تجربه زیسته مستقیم افراد نکته مهمی در این فلسفه می‌باشد (کد ۱۳).
	تأکید بر اجرا و عمل هوشمندانه	اجرای هوشمندانه در اندیشه پدیدارشناسان جایگاه ویژه‌ای دارد (کد ۱).

نظریه پشتیبان الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

بررسی نظرات صاحب‌نظران برنامه درسی آموزش عالی در مورد نظریه پشتیبان الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم نشان داد نظریه بازسازی اجتماعی به‌عنوان نظریه مطلوب برنامه درسی دانشگاه نسل چهارم و نظریه‌های شایستگی خاص، پیچیدگی، نومفهوم‌گرا، پیشرفت‌گرایی به‌عنوان نظریه‌های گزینشی برنامه درسی دانشگاه نسل چهارم می‌باشند. براساس جدول (۳)، در نظریه بازسازی اجتماعی بر کمک به حل مشکلات اجتماعی و به‌ترساختن زندگی، تأکید بر آگاهی اجتماعی، تأکید بر اصلاح اجتماعی، تأکید بر نقش دانشگاه به‌عنوان نهاد پیشرو در تحول اجتماعی و در نظریه شایستگی‌های خاص بر پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه، تقویت شایستگی‌های عمومی، تأکید بر ایجاد ارتباط بین نظام آموزشی و بازارکار، تأکید بر پیوند بین نظر و علم در کلیه فرآیندهای آموزشی، تأکید بر یادگیری مادام‌العمر و پذیرش اصل چندفرهنگی و در نظریه پیچیدگی با تأکید بر آماده‌شدن برای تغییر، تأکید بر برنامه درسی فرارشته‌ای، تأکید بر توجه به برنامه درسی محاط و تأکید بر کثرت‌گرایی و در نظریه نومفهوم‌گرا با تأکید بر تغییر پارادایم از رفتاری به پدیدارشناسی، تأکید بر احیای تجارب شخصی و تأکید بر بین‌المللی‌کردن برنامه درسی و در نظریه پیشرفت‌گرایی بر برنامه درسی غیرتجویزی، تأکید بر

عیسی زمانیان، محمدرضا یوسف زاده چوسری*، عظیمه سادات خاکباز
 یادگیری از راه پروژه (عمل هدفمند)، تأکید بر ترغیب فعالیت‌های گروهی و همیارانه و انجام
 پژوهش بین‌رشته‌ای، تأکید شده است.

جدول ۳- نظریه پشتیبان الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

اصلی / گزینشی	نظریه	تأکیدات	مصادیق مصاحبه‌ها
و	بازسازی اجتماعی	تأکید بر کمک به حل مشکلات اجتماعی و بهتر ساختن زندگی	کمک به بهتر ساختن زندگی و حل مشکلات اجتماعی از عمده‌ترین تأکیدات نظریه بازسازی‌گرایی می‌باشد (کد ۴).
		تأکید بر آگاهی اجتماعی	تربیت اجتماعی فراگیران از مباحث اصلی و زیربنای این نظریه می‌باشد (کد ۱۱).
		تأکید بر اصلاح اجتماعی	دانشگاه نه تنها باید پاسخ‌گویی تغییرات و تحولات در جامعه باشد، بلکه خود باید رهبری این تغییرات را بر عهده بگیرد (کد ۱).
		تأکید بر نقش دانشگاه به عنوان نهاد پیشرو در تحول اجتماعی	نظام آموزشی تنها کانونی برای اندیشیدن درباره تمدن‌ها نیست، بلکه وسیله‌ای برای ساختن آن تمدن می‌باشد (کد ۱۰).
گزینشی	نظریه شایستگی خاص	تأکید در جهت پاسخگویی به نیازهای جامعه	تأکید در جهت پاسخگویی به نیازهای جامعه از آموزه‌های اصلی نظریه شایستگی‌های مدنی می‌باشد (کد ۶).
		تقویت شایستگی‌های عمومی	بر تقویت، شایستگی‌های عمومی از قبیل تفکر انتقادی و تحلیلی، حل مسئله، مسئولیت‌پذیری و حسن خلق، تأکید دارند (کد ۱۲).
		تأکید بر ایجاد ارتباط بین نظام آموزشی و بازار کار	تأکید بر رشد اقتصادی و تمرکز بر قابلیت‌های نیروی انسانی در ایجاد و تسریع این رشد، از آموزه‌های این نظریه می‌باشد (کد ۹).
		تأکید بر پیوند بین نظر و علم در کلیه فرآیندهای آموزشی	نظر و عمل دو روی یک سکه‌اند که باید به‌طور متوازن مورد توجه قرار گیرند (کد ۱۳).
		تأکید بر یادگیری مادام‌العمر	تشویق فراگیران به آموزش خودمحور جهت یادگیری از آموزه‌های این نظریه می‌باشند (کد ۱۴).

اصلی / گزینشی	نظریه	تأکیدات	مصادیق مصاحبه‌ها
			۶.
		پذیرش اصل چند فرهنگی	رویکرد شایستگی باید با افراد و جوامع منحصر به فرد و سبک‌های زندگی متفاوت سازگار باشد (کد ۱۰).
گزینشی	تئوری	تأکید بر برنامه درسی فرارشته‌ای	برنامه درسی مورد نظر در نظریه پیچیدگی، از نوع فرارشته‌ای می‌باشد (کد ۷).
		تأکید بر آماده شدن برای تغییر	کلاً می‌توان بیان داشت که نظریه پیچیدگی، دعوت به جرأت متمایز اندیشی، توجه به تنوع و تغییر در برنامه درسی می‌باشد (کد ۹).
		تأکید بر توجه به برنامه درسی محاط	یک بخش از نظریه پیچیدگی این است که شما باید محیط‌های محاط را بشناسید، یعنی چه چیزهای بر برنامه درسی سایه انداخته است (کد ۸).
		تأکید بر کثرت‌گرایی	به عقیده من بجای یک دانش، چند دانش به جای یک روش، چندین روش، به جای یک هدف، چندین هدف داریم (کد ۴).
گزینشی	نومفهوم‌گرایی	تأکید بر تغییر پارادایم از رفتاری به پدیدارشناسی	ماندن در حصارها نگاه فنی مانع از فهم پدیده‌هایی است که در جریان واقعی برنامه درسی رخ می‌دهند (کد ۱۳).
		تأکید بر احیای تجارب شخصی	در اینجا به برنامه درسی شخصی‌سازی شده یا همان تجربه زیسته تأکید می‌شود و بیان می‌گردد برنامه درسی باید به قصه و غصه هر کسی بها بدهد و هر کس باید با خودش مقایسه شود نه با دیگری (کد ۵).
		تأکید بر بین‌المللی کردن برنامه درسی	برنامه درسی باید پاسخ‌گوی نیازهای و فرهنگ‌های مختلف باشد، به تعبیر دیگر یعنی صدای خرده فرهنگ‌ها در برنامه درسی شنیده شود (کد ۱۳).

اصولی / گزینشی	نظریه	تأکیدات	مصادیق مصاحبه‌ها
گزینشی	پیشرفت‌گرا	تأکید بر برنامه درسی غیرتجویزی	برنامه درسی نباید از پیش تعیین‌شده باشد بلکه باید از نیازهای و رغبت فراگیران سرچشمه بگیرد (کد ۸).
		تأکید بر یادگیری از راه پروژه	از ویژگی‌های بارز برنامه درسی پیشرفت‌گرایی به نظر من می‌توان تأکید بر روی کار عملی باشد (کد ۳).
		تأکید بر ترغیب فعالیت‌های گروهی و همیارانه	تربیت باید بر همکاری و یادگیری اجتماعی مبتنی باشد نه بر رقابت مبتنی باشد (کد ۲).
		تأکید بر انجام پژوهش‌های اقتضائی و بین رشته‌ای	از آنجا که برنامه درسی پیشرفت‌گرایی مسئله‌محور می‌باشد بنابراین برای حل مسائل گوناگون مبتلابه جامعه انجام پژوهش‌های بین‌رشته‌ای جایگاه ویژه‌ای دارند (کد ۱۱).

ماهیت و ویژگی‌های عناصر برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی

تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته درباره ماهیت و ویژگی‌های عناصر برنامه درسی مطابق جدول (۴) نشان می‌دهد که، منطق برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی شامل لزوم ایجاد و برقراری پیوند محکم بین دانشگاه و جامعه برای پاسخگویی به نیازهای جامعه، نوآوری در جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضرورت توجه به ایجاد فرهنگ مسئولیت اجتماعی در فراگیران، جلوگیری از انزوا و در خود فرورفتن دانشگاه و کمک به حل مشکل بیکاری در جامعه، می‌باشد. اهداف در حیطه شناختی: تأکید بر یادگیری مادام‌العمر، تأکید ویژه به تربیت دانشجویان چندمهارته، تأکید بر آموزش تفکر انتقادی، تأکید بر آموزش کارآفرینی، تأکید ویژه بر آموزش شهروندی، ایجاد نوآوری در عرصه‌های مختلف. در حیطه عاطفی: ترغیب توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی، ترغیب توجه به مسائل محیط زیست، تقویت هویت اسلامی- ایرانی، ترغیب پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی، تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه. در حیطه روانی حرکتی: تأکید بر افزایش مهارت‌های مشارکتی فراگیران، ایجاد تعامل بین دانشگاه و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی، تأکید بر کاربست رویکرد آینده‌پژوهانه، تقویت توسعه اقتصاد محلی، می‌باشند. ویژگی‌های محتوا شامل آموزش مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه به دانشجویان، تسهیل کننده مهارت‌های عقلانی سطح بالا مانند تفکر انتقادی و خلاقیت، مبتنی بر فعالیت‌ها و پروژه‌های کاربردی مرتبط با نیازهای

اجتماعی باشد، توجه ویژه به آموزش شیوه‌های حل مسائل اجتماعی، مسئله‌محور، توجه به پرورش هوش اجتماعی فراگیران، تسهیل‌گر پیوند بین نظر و عمل، تأکید بر پرورش هوش زیستی فراگیران، تأکید بر آموزش موضوعاتی نظیر هویت، تنوع، تبعیض نژادی، عدالت و برابری، همزیستی مسالمت‌آمیز و ترویج صلح و مدار، تأکید ویژه بر آموزش مهارت‌آموزی، ترویج و اعشاع فرهنگ کار، توجه ویژه به آموزش سواد‌های چندگانه (سیاسی، فرهنگی و اجتماعی)، تأکید بر پرورش قدرت تحلیل مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر فضای جامعه، توجه به یادگیری مهارت‌های اجتماعی و روابط انسانی، تأکید به پرورش فراگیران برای زندگی، کار و ایفای نقش مؤثر در جامعه، توجه ویژه به پرورش ظرفیت‌های خود یادگیری گفت-وگو محور در فراگیران، ترغیب یادگیری تجربه‌گرا و مبتنی بر کار، تأکید بر آموزش بهره‌برداری از منابع مربوط به علوم انسانی از زبان اصلی، تأکید بر آموزش کسب مهارت در درک و تبیین مسائل بومی بر اساس علوم انسانی می‌باشد. روش سازماندهی محتوا شامل بین رشته‌ای، میان-رشته‌ای، چند رشته‌ای، فرارشته‌ای می‌باشد. روش‌های یاددهی - یادگیری شامل پروژه‌محور، حل مسئله، بدیعه‌پردازی، روش کاوشگری اجتماعی، کاوشگری علمی، مبتنی بر شواهد، آموزش همتایان، حین عمل، شبیه‌سازی شده و روش تیچ‌بک، می‌باشد. گروه‌بندی شامل، گروه‌بندی بر اساس توانایی و علایق فراگیران، گروه‌بندی براساس منطقه جغرافیای زندگی، گروه‌بندی میان-رشته‌ای، گروه‌بندی بر اساس تفاوت‌های فرهنگی و نژادی، تشکیل تیم‌های کوچک کاری، می‌باشد. مواد و منابع شامل پوسترها، چارت‌ها، نمودار، نگاره‌ها، نقشه و عکس‌ها، روزنامه، مجلات و بریده‌جرائد، مواد صوتی و تصویری، پایگاه‌های اطلاعاتی، گزارشات خبری، نرم افزارهای آفلاین و آنلاین، سی دی‌های چندرسانه‌ای، مقالات، انواع بازی‌های مجازی و حقیقی، می‌باشد. فعالیت یادگیری شامل، مطالعه نقش و ویژگی‌های افراد مسئولیت‌پذیر اجتماعی، تفکر در مورد یک ایده، انجام سفرهای میدانی، انجام بازیهای متنوع آموزشی به صورت مجازی و واقعی، انجام فعالیت‌های اجتماعی به صورت واقعی و یا شبیه‌سازی شده، برگزاری نمایشگاه (از آداب و رسوم، تاریخ، هنرها) جامعه محلی، مناظره، شرکت در همایش‌ها و سمینارها، طراحی وب سایت، تشکیل گروه خبری، آموزشی در محیط مجازی و تحقیق در تجربه زیسته شخصی و جمعی، می‌باشد. فضا شامل، نهادهای مختلف جامعه، موزه‌های حقیقی و مجازی، کارگاه‌های حقیقی و مجازی، آزمایشگاه‌های سنتی و صنعتی، کتابخانه‌های حقیقی و مجازی، طبیعت (پارک، جنگل، رودخانه، دریا، دریاچه، کوه‌ها)، مراکز پژوهشی و فرهنگی، می‌باشد. زمان شامل اختیاری و غیرتجویزی، تخصیص زمان مستقیم و غیر مستقیم برای آموزش مسائل مربوط به مسئولیت اجتماعی و پایبندی به بایسته‌های یادگیری در حد تسلط، می‌باشد و ارزشیابی شامل، آزمون‌های عملکردی، ارزشیابی مشاهده‌ای، پوشه‌کار، خودارزیابی و ارزیابی همتایان، می‌باشد.

جدول ۴- ویژگی‌های عناصر مختلف برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی

عنصر	ویژگی‌ها	مصادیق مصاحبه‌ها
۳ ۳)	لزوم پیوند محکم بین دانشگاه و جامعه برای پاسخگویی به نیازهای جامعه، نوآوری در جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضرورت توجه به ایجاد فرهنگ مسئولیت اجتماعی در فراگیران، جلوگیری از انزوا و در خود فرو رفتن دانشگاه، کمک به حل مشکل بیکاری در جامعه	منطق برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی برقرای پیوند محکم بین دانشگاه و جامعه برای پاسخگویی به نیازهای جامعه می‌باشد (کد ۱).
۴ ۴)	در حیطه‌شناختی: تأکید بر یادگیری مادام‌العمر، تأکید ویژه به تربیت دانشجویان چندمهارته، تأکید برآموزش تفکر انتقادی، تأکید بر آموزش کارآفرینی، تأکید ویژه برآموزش شهروندی، ایجاد نوآوری در عرصه‌های مختلف. در حیطه عاطفی: ترغیب توجه به مسائل افراد آسیب پذیر اجتماعی، ترغیب توجه به مسائل محیط زیست، تقویت هویت اسلامی- ایرانی، ترغیب پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی، تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه. در حیطه روانی حرکتی: تأکید بر افزایش مهارت‌های مشارکتی فراگیران، ایجاد تعامل بین دانشگاه و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی، تأکید بر کاربست رویکرد آینده‌پژوهانه، تقویت توسعه اقتصاد محلی	هدف کلی که باید داشته باشه تدارک دانش، مهارت و نگرش لازم برای داشتن نقشی موثر در جامعه چه در سطح محلی چه در سطح جهانی ملی و چه در سطح جهانی (کد ۴).

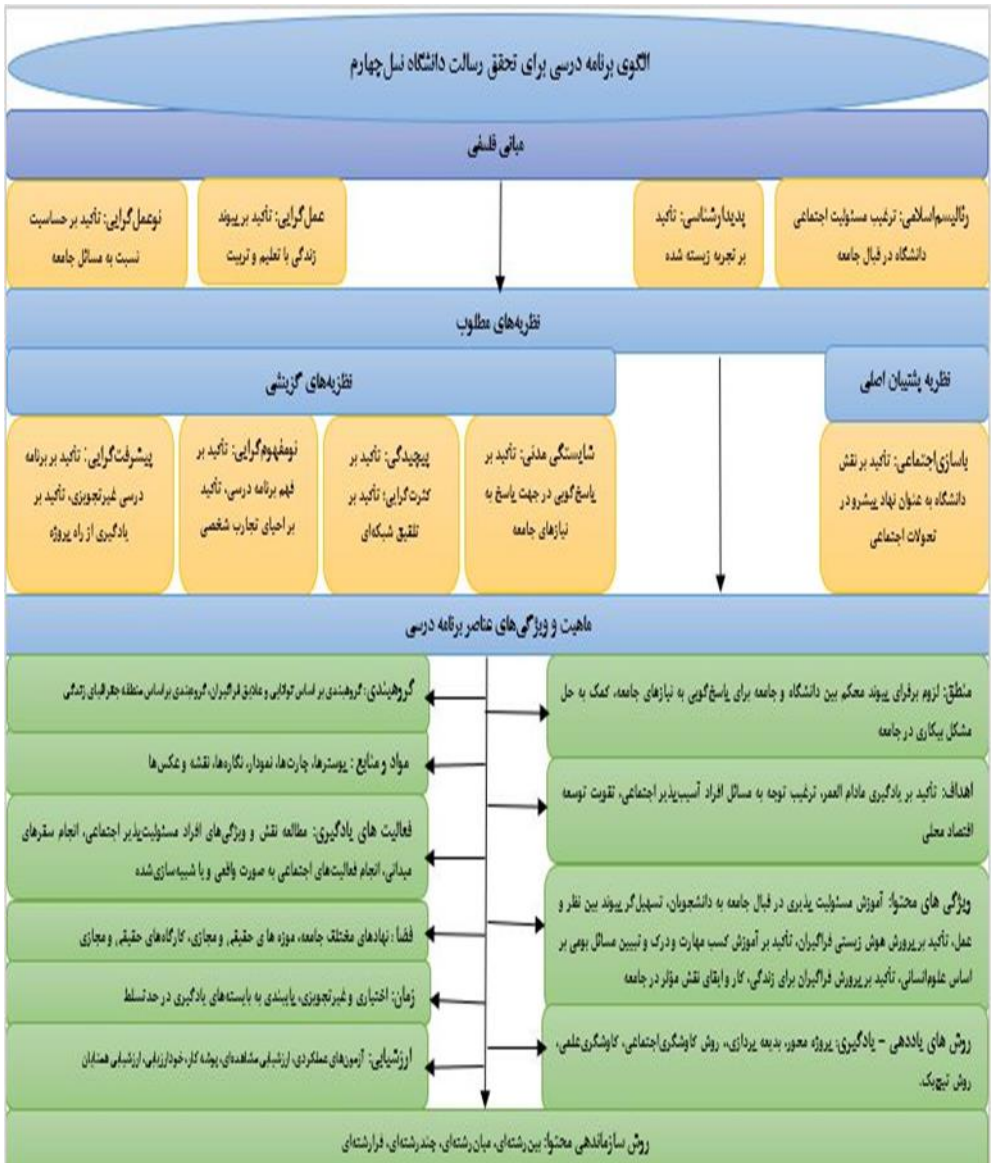
مصادیق مصاحبه‌ها	ویژگی‌ها	عنصر
<p>تأکید بر آموزش بهره‌برداری از منابع مربوط به علوم انسانی از زبان اصلی دارد (کد ۵)، آموزش مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه به دانشجویان از ویژگی مهم برنامه درسی این نسل از دانشگاه می‌باشد (کد ۶)، محتوا تأکید ویژه بر آموزش مهارت‌آموزی و ترویج فرهنگ کار دارد (کد ۱۲).</p>	<p>آموزش مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه به دانشجویان، تسهیل کننده مهارت‌های عقلانی سطح بالا مانند تفکر انتقادی و خلاقیت، مبتنی بر فعالیت‌ها و پروژه‌های کاربردی مرتبط با نیازهای اجتماعی باشد، توجه ویژه به آموزش شیوه‌های حل مسائل اجتماعی، مسئله‌محور، توجه به پرورش هوش اجتماعی فراگیران، تسهیل‌گر پیوند بین نظر و عمل، تأکید بر پرورش هوش زیستی فراگیران، تأکید بر آموزش موضوعاتی نظیر هویت، تنوع، تبعیض نژادی، عدالت و برابری، همزیستی مسالمت‌آمیز و ترویج صلح و مدار، تأکید ویژه بر آموزش مهارت‌آموزی، ترویج و اشاعه فرهنگ کار، توجه ویژه به آموزش سوادهای چندگانه (سیاسی، فرهنگی و اجتماعی)، تأکید بر پرورش قدرت تحلیل مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر فضای جامعه، توجه به یادگیری مهارت‌های اجتماعی و روابط انسانی، تأکید به پرورش فراگیران برای زندگی، کار و ایفای نقش مؤثر در جامعه، توجه ویژه به پرورش ظرفیت‌های خود یادگیری و گفت‌وگو محور در فراگیران، ترغیب یادگیری تجربه‌گرا و مبتنی بر کار، تأکید بر آموزش بهره‌برداری از منابع مربوط به علوم انسانی از زبان اصلی، تأکید بر آموزش کسب مهارت در درک و تبیین مسائل بومی بر اساس علوم انسانی</p>	<p>ویژگی‌ها مهم‌ها</p>
<p>سازماندهی محتوی بهتر است به روش‌های بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای، چندرشته‌ای و فرارشته‌ای صورت گیرد (کد ۷).</p>	<p>بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای، چندرشته‌ای و فرارشته‌ای</p>	<p>روش سازماندهی محتوا</p>

مصادیق مصاحبه‌ها	ویژگی‌ها	عنصر
<p>روش کاوشگری علمی، پروژه-محور، حل مسئله، بدیعه-پرداز، مبتنی بر شواهد، آموزش هم‌تایان، حین عمل، شبیه‌سازی شده، روش تیچ‌بک می‌تواند روش‌های یاددهی-یادگیری در این الگو باشند (کد ۳).</p>	<p>پروژه‌محور، حل مسئله، بدیعه‌پردازی، روش کاوشگری-اجتماعی، کاوشگری علمی، مبتنی بر شواهد، آموزش هم‌تایان، حین عمل، شبیه‌سازی شده، روش تیچ‌بک</p>	<p>روش‌های یاددهی - یادگیری</p>
<p>ببینید گروه‌بندی یک هم‌چنین برنامه درسی نمی‌تواند فردی باشد و طبیعتاً بر اساس تأمل اجتماعی و یادگیری گروه‌های کوچک و بزرگ است (کد ۱۳).</p>	<p>گروه‌بندی بر اساس توانایی و علایق فراگیران، گروه‌بندی براساس منطقه جغرافیای زندگی، گروه‌بندی میان‌رشته‌ای، گروه‌بندی بر اساس تفاوت‌های فرهنگی و نژادی، تشکیل تیم‌های کوچک کاری</p>	<p>گروه‌بندی</p>
<p>مواد منابع یادگیری هرچیزی می‌تواند باشد که واقعیت‌های محیط زیست و محیط اجتماعی را به تصویر بکشد از یک نوشته وبلاک نویس می‌تواند باشد از یک گزارش روزنامه می‌تواند باشد از یک گزارش خبری می‌تواند باشد تا کتاب‌ها و مقالات و غیره، پس بنابراین با تنوع و تکرار منابع مواجه هستیم (کد ۱۱).</p>	<p>پوسترها، چارت‌ها، نمودار، نگاره‌ها، نقشه و عکس‌ها، روزنامه، مجلات و بریده جرائد، مواد صوتی و تصویری، پایگاه‌های اطلاعاتی، گزارشات خبری، نرم افزارهای آفلاین و آنلاین، سی‌دی‌های چندرسانه‌ای، مقالات، انواع بازی‌های مجازی و حقیقی</p>	<p>مواد و منابع</p>

مصادیق مصاحبه‌ها	ویژگی‌ها	عنصر
<p>طراحی وب سایت، ایجاد کانال در شبکه‌های مجاز، جواب دادن به چند سؤال، گرفتن عکس، خواندن کتاب یا مقاله در ارتباط با موضوع و غیره از مهمترین فعالیت‌های یادگیری در برنامه درسی مسئولیت‌پذیر اجتماعی می‌باشد (کد ۹).</p>	<p>مطالعه نقش و ویژگی‌های افراد مسئولیت‌پذیر اجتماعی، تفکر در مورد یک ایده، انجام سفرهای میدانی، انجام بازیهای متنوع آموزشی به صورت مجازی و واقعی، انجام فعالیت‌های اجتماعی به صورت واقعی و یا شبیه‌سازی شده، برگزاری نمایشگاه (از آداب و رسوم، تاریخ، هنرها) جامعه محلی، مناظره، شرکت در همایش‌ها و سمینارها، طراحی وب سایت، تشکیل گروه خبری، آموزشی در محیط مجازی، تحقیق در تجربه زیسته شخصی و جمعی</p>	<p>فعالیت‌پذیری</p>
<p>از فضاهای مناسب برنامه درسی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی می‌توان به، نهادهای مختلف جامعه، موزه‌های حقیقی و مجازی، کارگاه‌های حقیقی و مجازی، آزمایشگاه‌های سنتی و صنعتی اشاره کرد (کد ۱۰).</p>	<p>نهادهای مختلف جامعه، موزه‌های حقیقی و مجازی، کارگاه‌های حقیقی و مجازی، آزمایشگاه‌های سنتی و صنعتی، کتابخانه‌های حقیقی و مجازی، طبیعت (پارک، جنگل، رودخانه، دریا، دریاچه، کوه‌ها)، مراکز پژوهشی و فرهنگی</p>	<p>فضا</p>
<p>در این الگوی برنامه درسی، یادگیری محدود به زمان خاصی نیست و دانشجو می‌تواند در هر زمانی یاد بگیرند (کد ۲).</p>	<p>اختیاری و غیرتجویزی، تخصیص زمان مستقیم و غیر مستقیم برای آموزش مسائل مربوط به مسئولیت اجتماعی، پایبندی به بایسته‌های یادگیری در حد تسلط</p>	<p>زمان</p>
<p>از روش‌های ارزشیابی می‌توان به خود ارزشیابی، همسال سنجی، آزمون عملکردی و... اشاره کرد (کد ۸).</p>	<p>آزمون‌های عملکردی، ارزشیابی مشاهده‌ای، پوشه‌کار، خودارزیابی، ارزیابی همتایان</p>	<p>ارزشیابی</p>

عیسی زمانیان ،محمدرضا یوسف زاده چوسری* ، عظیمه سادات خاکباز

با توجه به نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل سؤالات پژوهش، می توان الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم را به شرح زیر ترسیم نمود:

شکل ۱- الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت...

اعتبار سنجی الگوی تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم

برای تعیین اعتبار الگوی تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم از روش CVR استفاده شد. بر این اساس الگوی شناسایی شده در اختیار هشت نفر از صاحب‌نظران حوزه برنامه درسی آموزش عالی قرار گرفت. از آنجا که بر اساس روش CVR حداقل روایی لازم برای ۸ نفر ۰/۷۵، صدم است، بنابراین بر اساس اطلاعات مندرج در جدول شمار (۵) و میزان ضریب محاسبه شده ۹۳/۹۲ صدم می‌توان گفت الگوی برنامه درسی تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم از اعتبار لازم برخوردار است.

جدول ۵- ضریب توافق متخصصان به منظور اعتبار سنجی الگوی تحقق رسالت دانشگاه

نسل چهارم

ردیف	بعد الگو	ضریب توافق
۱	مبانی فلسفی الگو برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم	۹۰/۶۲
۲	نظریه پشتیبان الگو برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم	۹۵/۸۳
۳	منطق	۹۲/۵
۴	اهداف	۹۹/۱۶
۵	محتوا	۹۳/۰۵
۶	روش‌های یاددهی - یادگیری	۹۵
۷	گروه‌بندی	۸۷/۵
۸	مواد و منابع	۹۵/۸۳
۹	فعالیت‌های یادگیری	۹۳/۷۵
۱۰	فضا	۸۹/۲۵
۱۱	زمان	۱۰۰
۱۲	ارزشیابی	۹۴/۶۴
	مجموع	۹۳/۹۲

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مبانی فلسفی الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم بر اساس نظر متخصصان شامل رئالیسم اسلامی، عمل‌گرایی، نوع‌گرایی و پدیدارشناسی می‌باشد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت مبانی فلسفی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم به برنامه‌ریزان ایرانی در تصمیم‌گیری درباره مسائل مختلف برنامه درسی مدد می‌رساند. رئالیسم اسلامی فلسفه مسلط جامعه بوده و قابلیت اجرایی الگو را فراهم می‌کند، عمل‌گرایی ارتباط با زندگی واقعی را فراهم می‌نماید، نوع‌گرایی با تأکید بر حساسیت نسبت به مسائل جامعه و پدیدارشناسی با تأکیدی که بر تجربه زیسته دارد، به برنامه-

ریزان در تصمیم‌گیری‌ها، یاری می‌رسانند. همچنین بر اساس یافته‌های پژوهش نظریه بازسازی- اجتماعی به عنوان نظریه اصلی و نظریه‌های شایستگی‌های خاص، پیچیدگی، نومفهوم‌گرا و پیشرفت‌گرا به عنوان نظریه‌های گزینشی، پشتیبان الگو می‌باشند. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که در نظریه بازسازی اجتماعی بر حل مشکلات واقعی جامعه مانند گرسنگی، خشونت، ظلم و نابرابری از طریق برنامه درسی (Salazar & Acido-Muega, 2020). بهتر ساختن زندگی و حل مشکلات اجتماعی و تأکید بر نقش دانشگاه به عنوان نهادی پیشرو در تحولات و اصلاحات اجتماعی، تأکید شده است (Yusefzadeh, Khademi, Sauveh & Yadalhifar, 2012)، بر این اساس با آموزه‌های برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم تناسب بیشتری دارد. نظریه شایستگی خاص با تأکید بر پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه، یادگیری مادام‌العمر و تأکید بر آموزش زمینه‌محور و بین‌رشته‌ای (Salman, Ganie & Saleem, 2020)، نظریه پیچیدگی با تأکید بر آماده شدن برای تغییر، تأکید بر توجه به برنامه درسی محیط و کثرت‌گرایی (Yousefzadeh, 2019)، نظریه نومفهوم‌گرا با تأکید بر فهم برنامه درسی، تغییر پارادایم از رفتارگرایی به پدیدارشناسی و بین‌المللی کردن برنامه درسی (Kazempour, 2018) و نظریه پیشرفت‌گرایی با تأکید بر توجه به تقویت تفکر انتقادی، برنامه درسی غیرتجویزی و مسئله‌محور و یادگیری از راه عمل (Gutek, 2011)، با آموزه‌های برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم تناسب و همخوانی بیشتری دارند.

نتایج نشان داد که منطق برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل، لزوم برقراری پیوند محکم بین دانشگاه و جامعه برای پاسخگویی به نیازهای جامعه، نوآوری در جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضرورت توجه به ایجاد فرهنگ مسئولیت اجتماعی در فراگیران، جلوگیری از انزوا و در خود فرو رفتن دانشگاه، کمک به حل مشکل بیکاری در جامعه، می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج (Dansberry & Cates 2004) و (Eqdampour, Keshti- Arai & Esmaili 2019) همخوانی دارد. همچنین نتایج نشان داد که اهداف برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل تأکید بر یادگیری مادام‌العمر، تأکید ویژه به تربیت دانشجویان چندمهارته و غیره، می‌باشند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش (Sepehri et al 2020) که بر بهره‌گیری از دیدگاه‌های نوآورانه و دانش نوین، توجه به خود اشتغالی و کارآفرینی دانشجویان، کاربست آموزه‌های بین‌رشته‌ای و فرارشته‌ای و توجه به پاسخ‌گویی اجتماعی در تدوین اهداف برنامه‌درسی دانشگاه نسل‌چهارم توجه دارد، همچنین با نتایج (Florida & Mourkani & Shohoodi (Ferreira, Vidal & Vieira 2014. Quinto 2015) (2014) مبنی بر اهمیت اهداف برنامه درسی همخوانی دارد. این اهمیت ناشی از این است که اهداف عاملی کلیدی در برنامه درسی است، و به عنوان آنچه ما در جهت دستیابی به آن تلاش می‌کنیم در نظر گرفته می‌شود.

ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت...

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که محتوای برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل-چهارم نیز باید شامل ویژگی‌هایی چون آموزش مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه به دانشجویان، تسهیل‌کننده مهارت‌های عقلانی سطح بالا مانند تفکر انتقادی و خلاقیت، تسهیل‌گر پیوند بین نظر و عمل، تأکید بر پرورش هوش زیستی فراگیران و غیره باشد. بر اساس بررسی‌های به عمل آمده، در زمینه ویژگی‌های محتوای الگو برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم، پژوهش مستقلی انجام نشده است، ولی در عین حال یافته‌های این پژوهش با بخش‌هایی از یافته‌ها و نتایج در (Repko, Szostak & Repko, Szostak & Buchberger, 2019) (Jarrar 2013 & Buchberger 2019) همسوی دارد. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که روش سازماندهی محتوا شامل بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای، چندرشته‌ای و فرارشته‌ای می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش زرین، & (Zarin, Yadgarzadeh, Khosravi, Kadri & Ahmadi, Maleki & Salimi 2012 & KhorsandiTaskoh 2022) (Sobhaninejad & Amiri 2015) همخوانی دارد.

نتایج پژوهش نشان داد که راهبردهای یاددهی-یادگیری در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل پروژه‌محور، حل‌مسئله، بدیعه‌پردازی، کاوشگری اجتماعی، کاوشگری علمی، مبتنی‌بر شواهد، آموزش همتایان، حین‌عمل، شبیه‌سازی شده و روش تیچ‌بک، می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش (Sepehri et al 2020) که بر بهره‌گیری از روش‌های یاددهی-یادگیری، رویکرد مبتنی‌بر عمل، یادگیری مشارکتی، یادگیری اکتشافی توجه دارد، همخوانی دارد. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که گروه‌بندی در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل گروه‌بندی بر اساس توانایی و علائق فراگیران، گروه‌بندی براساس منطقه جغرافیای زندگی، گروه‌بندی میان‌رشته‌ای، و غیره می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش (Eqdampour et al (2020). Dehghani & Azermi Bostanabad 2023) (Poursalem 2017) همخوانی دارد.

نتایج پژوهش نشان داد که مواد و منابع آموزشی در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل پوسترها، چارت‌ها، و غیره، بود. در همین ارتباط (Moizumi 2021) به نقش مواد و منابع مناسب در تسهیل فرآیند تبدیل اهداف یادگیری به اعمال آموزشی، تأکید نموده است. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که فعالیت‌های یادگیری در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل‌چهارم شامل، مطالعه نقش و ویژگی‌های افراد مسئولیت-پذیر اجتماعی، تفکر در مورد یک ایده و غیره، بود. تنوع فعالیت‌های یادگیری دارای مزایای همچون توسعه ابعاد گوناگون شخصیت فراگیران، امکان بهره‌گیری از تجارب غنی و متناسب با ویژگی و علائق فراگیران، احساس رضایت از انجام فعالیت‌های آموزشی باتوجه به تناسب فعالیت انتخاب شده با علائق و تجارب گذشته (Simanullang & Rajagukguk, 2020) امکان

انجام فعالیت‌های یادگیری فارغ از محدودیت‌های زمانی و مکانی، تأکید بر آموزش مشارکتی و پویا، پاسخ‌گویی به نیازهای متنوع مردم در نقاط مختلف، ایجاد امکان آموزش مشارکتی و پویا برای فراگیران، کمک به استقلال یادگیری فراگیران، کمک به یادگیرندگان برای هدایت فرآیند یادگیری خویشتن می‌باشد (Hill, Peters, Salvaggio & Vinnedge, 2020).

نتایج پژوهش نشان داد که فضا در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم شامل نهادهای مختلف جامعه، موزه‌های حقیقی و مجازی و غیره، بود. این یافته‌ها با نتایج (Hosseini, AliAsgari, Qaltash & Ahmadbeigi 2022) همچنین نتایج پژوهش نشان داد که زمان در برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم شامل اختیاری و غیرتجویزی، تخصیص زمان مستقیم و غیر مستقیم و غیره، می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش (Eqdampour et al 2020)، (Hosseini et al و Poursalem 2017) (2022) همخوانی دارد.

نتایج پژوهش نشان داد که در الگو برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم ارزشیابی شامل آزمون‌های عملکردی، ارزشیابی مشاهده‌ای، پوشه‌کار، خودارزیابی و ارزیابی همتایان، می‌باشد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش (Salehi Imran & Abedini 2015)، (Hughes, Print & Sears 2012)، (Takkac & Akdemir 2012)، (Alvani, Rahmani & Mohammadnezhad 2012) و (Rashidi 2021) همخوانی دارد.

بر اساس نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود در طراحی و تدوین الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم به مبانی، رئالیسم اسلامی، عمل‌گرایی، نوع‌گرایی و پدیدارشناسی توجه شود، از تأکیدات و دلالت‌های نظریه‌های بازسازی‌گرایی اجتماعی و نظریه‌های مبتنی بر شایستگی، نومفهوم‌گرایی، پیچیدگی و پیشرفت‌گرایی به ترتیب برای، حل مشکلات واقعی جامعه، یادگیری زمینه‌محور، احیای تجارب شخصی و بین‌المللی کردن برنامه درسی، ایجاد جرأت متمایز اندیشیدن و یادگیری از راه پروژه، استفاده شود. برای تحقق مسئولیت‌پذیری اجتماعی از راهبردهای یاددهی-یادگیری بدیعه‌پردازی، کاوشگری اجتماعی، مبتنی بر شواهد، محاکم‌قضایی و آموزش حین‌عمل استفاده شود. آموزش‌های فرازمانی و فرامکانی مورد توجه قرار گیرد، استفاده از منابع و مواد آموزشی چندگانه، آموزش در محل، بازدیدهای علمی، برگزاری کلاس در آزمایشگاه‌ها و موزه‌ها مورد تأکید قرار گیرد و برای ارزشیابی از آموخته‌ها، از ارزشیابی‌های پروژه‌محور، آزمون‌های عملکردی و توانایی‌محور استفاده شود. در راستای توسعه دانش در حوزه برنامه درسی دانشگاه نسل چهارم پیشنهاد می‌شود که پژوهشی در زمینه، اثربخشی اجرای الگوی برنامه درسی ارائه‌شده صورت گیرد. هم‌چنین پژوهشی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه‌ها با تأکید بر حوزه علوم انسانی به تفکیک رشته‌ها صورت گیرد. از مهم‌ترین

ارائه الگوی برنامه درسی برای تحقق رسالت...

محدودیت‌های پژوهش می‌توان به محدودیت و کم‌رنگ بودن بحث دانشگاه نسل‌چهارم در پژوهش‌های گذشته اشاره نمود.

- Ahmadi, P., Sobhaninejad, M., & Amiri, M. (2023). **Interdisciplinary organization of the curriculum with an emphasis on making the content of the courses more effective**. *Education and Learning Research*, 12(1), 97-122 [in Persian].
- Altbach, P. G., Rieisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). **Trends in global higher education: Teacking an academic revolution: A report prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education**. France: UNESCO.
- Alvani, S. M., Rahmani, M., & Mohammadnezhad, A. A. (2012). **Designing an Improvement Pattern for Social Capital Level f Citizens in The Era of Globalization**. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 3(6), 1-22 [in Persian].
- Alzyoud, S. A., & Bani-Hani, K. (2015). **Social responsibility in higher education institutions: Application case from the Middle East**. *European Scientific Journal*, 11(8), 253-262.
- Baradaran haghir, M., Nourshahi, N., & Roshan, A. R. (2019). **Conceptualization of university social responsibility in Iran**. *Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25 (3), 1-26 [in Persian].
- Barnett, R (2007). **A Will to learn: Being a Student in an Age of Uncertainty**. Maidenhead, UK and New York: Hill/Open University Press.
- Barnett, R. (2018). **Ecological university**. London: Routledge.
- Barnett, R., & Coate, K. (2005). **Engaging the Curriculum in Higher Education**. Maidenhead, UK and New York: Hill/Open University Press.
- Basken, P. (2016). **Is university research missing what matters most**. *The Chronicle of Higher Education*, 3-7.
- Bokhari, A. A. (2017). **Universities' Social Responsibility (USR) and Sustainable Development: A Conceptual Framework**. *SSRG International Journal of Economics and Management Studies (SSRG-IJEMS)*, 4(12), 8-16.
- Chen, S. H., Nasongkhla, J., & Donaldson, J. A. (2015). **University Social Responsibility (USR): Identifying an Ethical Foundation within Higher Education Institutions**. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 14(4), 165-172.
- Chile, L. M., & Black, X. M. (2015). **University–community engagement: Case study of university social responsibility**. *Education, Citizenship and Social Justice*, 10(3), 234-253.
- Coelho, M., & Menezes, I. (2020). **University social responsibility as a driving force of change: students' perceptions beyond the ivory tower**. *On the Horizon*. 28(2), 93-100.
- Dansberry, B. E., & Cates, C. L. (2004, October). **A social responsibility learning module for use in cooperative education**. In 34th Annual Frontiers in Education, 2004. FIE 2004. (pp. F3F-3). IEEE.

Dehghani, M & Azermi, Bostanabad, C. (1402). **Elements of Postmodern Curriculum in Iranian Higher Education (A Case Study: Faculty Members of Tabriz University)**. Higher Education Curriculum Studies. 14(27), 337-362 [In Persian].

Eqdampour, R., KeshtiArai, N., & Esmaili, R. (2019). **Designing a curriculum model based on social responsibility for the higher education system based on Acker's model**. Research in higher education planning. 1 (26): 23-49. [In Persian].

Farastkhah, M. (2017). **University and higher education, global perspectives and the Iranian issue**. Tehran: Ney Publishing [In Persian].

FathiVajargah, K., Musapour, N., & Yadgarzadeh, G. (2014). **Curriculum planning of higher education, an explanation of concepts, views and patterns**. Tehran: Mehraban. [In Persian].

Ferreira, C., Vidal, J., & Vieira, M. J. (2014). **Student guidance and attention to diversity in the processes of quality assurance in higher education**. European Journal of Education, 49(4), 575-589.

Florida, J. S., & Quinto, M. P. (2015). **Quality indicators in higher education institutions: Implications to global competitiveness**. The Online Journal of Quality in Higher Education–October, 2(4), 112-119.

Guttek, G. L. (2011). **Philosophical schools and educational opinions (translated by Mohammad Jafar Pak Sarasht)**. Tehran: Samit Publications [In Persian].

Habibi, N., vazifa Dost., & Jafari, P. (2015). **The components of promoting the social responsibility of Islamic Azad University**. Research and planning in higher education, 22 (2); 145-125 [In Persian].

Hatami, J. (2021). **Competency oriented curriculum is an undeniable necessity**. Higher Education Curriculum Studies. 12(24), 23-37 [In Persian].

Hill, M., Peters, M., Salvaggio, M., Vinnedge, J., & Darden, A. (2020). **Implementation and evaluation of a self-directed learning activity for first-year medical students**. Medical education online, 25(1), 1717780.

Hosseini, S. F., AliAsgari, M., Qaltash, A., & Ahmadbeigi, F. (2022). **Design and validation of social entrepreneurship curriculum model in Iran's higher education**. Bi-Quarterly Journal of Higher Education Curriculum Studies, 13(25), 145-177 [in Persian].

Huacani Flores, D. R. (2022). **Responsabilidad social universitaria y la satisfacción de los docentes de la universidad San Agustín de Arequipa entre los años 2019-2020**. Undergraduate thesis. San Francisco: University San Francisco Autonomous.

Hughes, A. S., Print, M., & Sears, A. (2010). **Curriculum capacity and citizenship education: A comparative analysis of four democracies**. Compare, 40(3), 293-309.

Hung, C. H., Huang, C. Y., Wang, Y. M., Li, Y. C., & Ho, Y. C. (2022). **The Literacy-Based Scale for Measuring Reflections on a University**

Social Responsibility Curriculum: Development and Validation. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(8), 45-59.

Jarrar, A. G. (2012). **Global citizenship education in Jordanian universities.** Procedia-Social and Behavioral Sciences, 47, 1922-1926.

Kazempour, S. (2018). **Presenting the ideal curriculum model for developing the autobiographical identity of first year high school students.** Ph.D. Thesis. Hamadan: Bo Ali Sina University [In Persian].

Lukovics, M., & Zuti, B. (2017). **New functions of universities in century XXI towards “fourth generation” universities.** Higher Education and Management, 13 (2): 9-24.

Maleki, H., & Salimi, J. (2012). **Designing an interdisciplinary curriculum in the field of higher education.** Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in Humanities, 2(4), 39-68 [In Persian].

Marvti, S., Fatahi, A., & Vahidnia, V. (2012). **Responsible university and its perspective in religious teachings.** Management in Islamic University, 2(5), 87-106 [In Persian].

Meikle, P. A., & Morris, L. R. (2022). **University Social Responsibility: Challenging Systemic Racism in the Aftermath of George Floyd’s Murder.** Administrative Sciences, 12(1), 36-47.

Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2019). **Qualitative research: A Guide to Design and Implementation.** Translated by Alireza Kiamanesh and Maryam Danaei Toosi. Tehran: Samit Publications [In Persian].

Moizumi, E. M. (2010). **Examining Two Elementary-Intermediate Teachers’ Understandings and Pedagogical Practices about Global Citizenship Education.** A dissertation for the degree in Master of Arts. University of Toronto. Available online at: <http://search.proquest.com/index>.

Mourkani, G. S., & Shohoodi, M. (2013). **Quality Assurance in Higher Education: Combining Internal Evaluation and Importance-Performance Analysis Models.** Middle-East Journal of Scientific Research, 15(5), 643-51.

Poursalem, A. (2017). **Design and validation of the global citizenship education curriculum model in the elementary school of the Iranian educational system.** Doctoral dissertation. Tehran: Shahid Beheshti University, Tehran [In Persian].

Rahmani, J. (2018). **Essays on social responsibility of Iranian universities and environmental crises (flood experience 2018).** Tehran: Publications of the Research Center for Cultural and Social Studies in collaboration with the National Floods Report Special Committee and the University of Social Sciences, Tehran University [In Persian].

Rashidi, Z. (2021). **Designing and Explaining the Pattern of a Global Citizen Curriculum in Iranian Higher Education; Interdisciplinary Approach.** Research in Curriculum Planning, 17(67), 52-71 [In Persian].

Repko, A. F., Szostak, R., & Buchberger, M. P. (2019). **Introduction to interdisciplinary studies**. Sage Publications.

Salazar, R. A., & Acido-Muega, M. (2020). **Social Reconstruction as Collaborative Efforts of Social Units to Address Social Ills and Problems in the Philippines in Time of the COVID-19 Pandemic**.

Salehi Imran, E & Abedini Beltrak, M (2015). **Application of Constructivist Curriculum Elements in Higher Education: A Mixed Method Study (Shiraz University Case Study)**. Higher Education Curriculum Studies. 7(14), 337-362 [In Persian].

Salman, M., Ganie, S. A., & Saleem, I. (2020). **The concept of competence: a thematic review and discussion**. European Journal of Training and Development. Emerald Publishing Limited. 2046-2073. DOI 10.1108/EJTD-10-2019-0171.

Sepehri, Y., LiaqatDar, M., & Esfijani, A. (2019). **Teaching-learning approaches and methods in fourth generation universities from the perspective of faculty members: a qualitative study**. Journal of Education and Learning Studies, 12(2), 137-161 [In Persian].

Sepehri, Y., LiaqatDar, M., & Esfijani, A. (2020). **Identifying indicators of the goals of the fourth -generation university curriculum in Iran's higher education**. Curriculum Research Journal, 11(2), 101-125 [In Persian].

Shaari, R., Sarip, A., Rajab, A., & Wan Zakaria, W. Z. (2018). **The impact of university social responsibility towards producing good citizenship: Evidence from Malaysia**. International Journal of Organizational Leadership, 7(4), 374-382.

Shek, D. T., & Hollister, R. M. (2017). University social responsibility and quality of life. Springer Nature Singapore Pte Limited.

Simanullang, N. H. S., & Rajagukguk, J. (2020, February). **Learning Management System (LMS) based on moodle to improve students learning activity**. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1462, No. 1, p. 012067). IOP Publishing.

Takkac, M., & Akdemir, A. S. (2012). **Training future members of the world with an understanding of global citizenship**. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 47, 881-885.

Terán-Bustamante, A., & Torres-Vargas, A. (2020). **University Social Responsibility (USR): and Its Mission: The Case of the Universidad Panamericana in Mexico**. In *Strategy, Power and CSR: Practices and Challenges in Organizational Management*. Emerald Publishing Limited.

Vallaey, F., & Alvarez Rodriguez, J. (2019). **Towards a Latin American definition of university social responsibility. Approach to the conceptual preferences of university students**. magazine of the Faculty of Education, 22(1), 93-116.

Vázquez, J. L., Aza, C. L., & Lanero, A. (2016). **University social responsibility as antecedent of students' satisfaction**. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 13(2), 137-149.

Wigmore-Álvarez, A., Ruiz-Lozano, M., & Fernández-Fernández, J. L. (2020). **Management of University Social Responsibility in business schools. An exploratory study**. *The International Journal of Management Education*, 18(2), 1-15.

Yousefzadeh, M. R. (2019). **Curriculum theories webinar**. Hamadan: Bu Ali Sina University [In Persian].

Yusefzadeh, M. R., Khademi, M., Sauveh., M., & Yadalhifar, J. (2012). **An introduction to the theories of thinkers in the field of curriculum**. Hamadan: Bu Ali Sina University [In Persian].

Zarin, A., Yadgarzadeh, G., Khosravi, M., Kadri, M., & KhorsandiTaskoh, A. (2022). **Identifying the characteristics and components of the higher education curriculum in the era of the fourth industrial revolution**. *Bi-Quarterly Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 13(25), 271-293 [In Persian].